

Geleceğe İlişkin Yönelimlerde Benlik Tipine Bağlı Farklılıklar

E. Olcay İmamoğlu*

Ayça Güler-Edwards

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu makalede sunulan çalışmada, gençlerin geleceğe ilişkin yönelim örüntülerinin saptanması ve ilgili yönelimlerin Dengeli Bütünleşme ve Ayrışma/Ayırדתme (Denge) Modeli'nin (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003) öngördüğü benlik tiplerine göre nasıl farklılaştığının araştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmaya katılan 295 üniversite öğrencisine (170 kız, 125 erkek) bu araştırma amacıyla geliştirilmiş olan Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği ile Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği (İmamoğlu, 2001), Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (Gjesme, 1979), ve Dengeli Bütünleşme - Ayrışma (Denge) Ölçeği (İmamoğlu, 1998; 2003) uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler-arası ilişkilerden, gençlerin geleceğe ilişkin yönelimlerini Olumlu, Kaygılı ve Planlı olmak üzere üç temel boyutta kavramsallaştırmanın anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Benliğe bağlı farklılıklar bakımından ise, Denge Modeli'nce psikolojik işlevler bakımından sırasıyla en olumlu ve en olumsuz benlik tipleri olarak önerilen ilişkili-kendileşmiş (dengeli) ile kopuk-kalıplaşmış (dengesiz) benlik tiplerindeki kişilerin geleceğe yönelimlerinde anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Bulgular, geleceğe ilişkin tutumların benlik ile ilişkisi ve Denge Modeli çerçevesinde tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Zamana ilişkin yönelimler, geleceğe yönelik tutum ölçeği, gelecek zaman yönelimi ölçeği, olumlu gelecek beklentisi ölçeği, dengeli bütünleşme-ayrışma modeli, benlik kurguları

Abstract

The aim of the present study was to explore patterns in Turkish university students' orientations toward the future, and to investigate how those orientations differed according to their self-types, as suggested by the Balanced Integration and Differentiation (BID) Model (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003). Accordingly, Attitudes toward the Future Scale, developed for the present purposes, Positive Future Expectations Scale (İmamoğlu, 2001), Future Time Orientation Scale (Gjesme, 1979), and the BID Scale (İmamoğlu, 1998; 2003) were administered to 295 Turkish university students (170 women, 125 men), who participated in the study. Comparisons of the data from the scales used suggested that it was meaningful to conceptualize the participants' future orientations as Positive, Anxious, and Planned. In terms of self-related differences, respondents with related-individuated and separated-patterned self-types, proposed by the BID Model to represent the most balanced and unbalanced self-types, respectively, significantly differed from each other in that the former group seemed to have a more favorable outlook toward the future. Theoretical implications of the findings are discussed in the framework of future attitudes and the BID Model.

Key words: Time-related orientations, attitude toward future scale, future time orientation scale, positive future expectations scale, balanced integration differentiation model, self-construals

* Yazışma Adresi: E. Olcay İmamoğlu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 06531 Ankara.

E-posta: colcay@metu.edu.tr

Yazar Notu: Makale, ilk yazarın danışmanlığında yürütülen yüksek lisans çalışması kapsamında toplanmış verilerin yeni analiz ve yorumlarla geliştirilmesi sonucu üretilmiştir.

Gelecek zamana ilişkin ne tür yönelimler olabilir ve söz konusu yönelimlerde ne gibi bireysel farklılıklar gözlenebilir? İnsanlar zaman konusuyla çok eskiden beri ilgilenmekle birlikte (Buccheri, Gesu ve Saniga, 2000), bu makalede ele alınan bu gibi sorulara yakın zamanlara kadar gereken önem verilmemiş (McGrath ve Tschan, 2004); ancak son yıllarda zaman yöneliminin psikolojik doğurguları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, ileride daha ayrıntılı ele alınacağı gibi, ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır.

Konunun önemine karşın araştırmaların dağınık ve sınırlı olmasını çeşitli yazarlar, ölçme araçlarının yetersizliğine bağlamakta ve yeni ölçeklere gereksinim duyulduğunu ifade etmektedirler; örneğin, Seijts (1998) konuyla ilgili değerlendirme yazısında ölçek sorununa değinmekte ve çeşitli ölçekleri geçerlik bakımından karşılaştıran çalışmaların yapılmasının vaktinin kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda bu makalede ilk olarak, mevcut araştırma kapsamında geliştirilmiş bir ölçek olan “Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği” ile Öner (2000a) tarafından geliştirilmiş olan “Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği” (Gjesme, 1979) ve “Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği”nden (İmamoğlu, 2001) elde edilen veriler karşılaştırılmakta; ve geleceğe ilişkin temel yönelim örüntülerinin saptanması amaçlanmaktadır.

Diğer yandan, benlik ve zaman konusundaki çalışmalarda (örn., Cottle ve Klineberg, 1974; Nurmi, 1989; Trommsdorff, 1983; Zimbardo ve Boyd, 1999), zaman kavramının küçük yaşlardan itibaren belli bilişsel beceriler ile gelişip, sosyo-kültürel etkilerle şekillenerek adeta kişilik özelliğine dönüştüğü belirtilmiştir. Çalışmalarda genellikle benliğin geçmiş, şimdi ve gelecek gibi farklı zaman dilimlerindeki temsillerine yoğunlaşılmış; özellikle de gelecek zaman vurgulanarak zaman ile hedeflerin ve güdülerin ilişkileri üzerinde durulmuştur (örn., Gjesme 1979, 1981; Husman ve Lens, 1999; Marko ve Savickas, 1998; Strathman, Gleicher, Boninger ve Edwards, 1994). Ancak, zaman yöneliminde gözlenebilecek bireysel farklılıklar genellikle ihmal edilmiştir.

Bu nedenle, bu araştırmanın bir diğer amacı da geleceğe ilişkin yönelimlerin benlik kurgularına göre nasıl farklılaştığını incelemektir. Mevcut araştırmada farklı benlik tiplerini belirlemede İmamoğlu'nun Dengeli Bütünleşme-Ayrışma (Denge) Modeli'nden (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003) yararlanılmıştır. Aşağıda önce gelecek zaman yönelimi ile ilgili çalışmalara kısaca değinilmekte, ardından çalışmanın dayandığı Denge modeli tanıtılmakta ve çalışmanın amaç ve beklentileri sunulmaktadır.

Gelecek Zaman Yönelimi Çalışmalarına Genel Bakış

Zamana duyulan ilginin binlerce yıl öncelere gitmesine karşın, modern psikolojide geleceği imgelemenin kişinin güdü ve davranışlarını anlamamız bakımından önemini vurgulanması, Lewin ve Frank gibi öncülerin psikolojik zaman veya gelecek zaman yönelimi kavramını önermelerine dayanır (akt. Husman ve Lens, 1999). Bu ilk yayınlarda ortaya konan, kişinin gelecek ile, amaçları ve beklentileri aracılığıyla, güdüsel bakımdan bağlantılı olduğu görüşü, daha sonraki yayınlarda da gözlenir. Örneğin, Nuttin ve arkadaşlarının çalışmalarında psikolojik geleceğin, özünde güdüyle ve amaçlarla ilgili olduğu ifade edilir (Calster, Lens ve Nuttin, 1987). Gjesme'ye (1981; 1983) göre de, gelecek zaman yönelimi, kişinin hedeflerine yönelişini vurgular ve zamanla bir kişilik özelliğine dönüşür. Dolayısıyla, kişiler gereksinimlerini, gelecekte ulaşmak istedikleri amaçlar, hedefler şeklinde somutlaştırır; ve böylece gelecek zaman perspektifi kazanırlar.

Literatürde, gelecek zaman yönelimi (“future time orientation”) ve gelecek zaman perspektifi (“future time perspective”) terimleri karışık olarak kullanılmakla birlikte, bazı psikologlar bunların ayırt edilmesi gerektiğini savunur. Örneğin, Calster, Lens, ve Nuttin'e (1987) göre, gelecek zaman perspektifi, kişinin etkinliklerini geleceğe yönelik planlama yeteneğiyle; planlarının ne derece uzun bir zaman dilimine uzandığıyla ve o zaman diliminde ne yoğunlukta ve ne derece gerçekçi planlar yaptığıyla ilgili olarak kullanılmalıdır. Gelecek

yönelimi ise kişinin düşünce ve davranışlarında tercih ettiği zaman yönelimine; diğer bir deyişle, genellikle geçmişe, şimdiye, veya geleceğe yönelik olmasına ilişkin kullanılmalıdır. Bu görüşten farklı olarak Zimbardo ve Boyd (1999), kişinin geçmişe, şimdiye veya geleceğe yoğunlaşma eğilimini, zaman “yönelimi” değil, zaman “perspektifi” olarak nitelendirmektedir. Diğer yandan, adında “yönelim” veya “perspektif” terimlerinin yer aldığı bazı zaman ölçeklerinin benzer şekilde kişinin geleceğini planlamayla ilgilenip ilgilenmediğini ölçtüğü gözlenmektedir (örn., Husman ve Lens, 1999). Dolayısıyla, literatürde ilgili terimler karışık olarak kullanılmaktadır. Biz ise bu makalede, gelecek zaman yönelimini, kişinin geleceğe nasıl bir tutumla yaklaştığını ifade etmek amacıyla kullanmaktayız. Bu makaledeki amacımız açısından önemli olan bir diğer husus, kişinin geleceğe yöneliminin planlayıcı olup olmamasının (mevcut çalışmada ele alınan ölçeklerden biri olan Gjesme’nin ölçeği de dahil olmak üzere) çeşitli ölçeklerde ele alınan önemli bir boyut olduğunun vurgulanmasıdır.

Zaman yönelimi konusunda Batı’da yapılan çalışmalar gelecek yöneliminin genellikle akademik başarı (Bembenutty ve Karabenick, 2004; DeVolder ve Lens, 1982), yüksek sosyoekonomik düzey (Schmidt, Lamm, ve Trommsdorff, 1978) ve sağlık bakımından tehlikeli davranışlardan uzak durmak (Mahon ve Yarcheski, 1994; Strathman, Gleicher, Boninger ve Edwards, 1994) gibi olumlu sonuçlarla ilişkili olduğuna; mevcut zaman yöneliminin ise ruh sağlığı sorunları (Zimbardo ve Boyd, 1999), tehlikeli sürücü davranışları (Zimbardo, Keough ve Boyd, 1997), suça yönelme, sigara, alkol ve ilaç bağımlılığı (Keough, Zimbardo ve Boyd, 1999) gibi olumsuz sonuçlarla bağlantılı olduğuna işaret etmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda ise gelecek zaman yönelimi özellikle romantik ilişkilerle bağlantılı olarak incelenmiştir. Örneğin, Öner (2000a; 2000b; 2001; 2002) bu konuda yaptığı bir seri araştırmada, genel bağlamda ölçülen gelecek zaman yöneliminin, diğer cinsle ilişkiler bağlamında ele alınan özel duruma özgü yönelimden farklılık gösterdiğini; ilişkinin geleceğiyle fazla ilgilenme ile romantik

ilişkiden memnuniyet arasında olumsuz bir ilişki olduğunu; ayrıca kendini çevreye uyarlama (“self-monitoring”) yönelimi düşük olan kişilerin ilişkilerini daha uzun süreli düşünme eğiliminde olduklarını bulmuştur. Diğer yandan Sakallı-Uğurlu (2003), mevcut romantik ilişkilerinden daha memnun olan gençlerin ve özellikle kadınların ilişkinin geleceğiyle daha çok ilgilendiklerini; ayrıca kadınlar için ilişkinin geleceği bakımından, toplumsal cinsiyetle ilgili kalıpyargıların ilişki memnuniyetinden daha önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir.

Anılan bulgular gelecek yönelimine ilişkin bireysel farklılıkların psikolojik önemine işaret etmektedir. Ayrıca kişinin geleceğe yönelip yönelmemesinin yanı sıra, nasıl bir tavırla yönelindiği de önemli olabilir. Örneğin, geleceğe umutla, iyimser olarak yönelen bir kişi amaçlarına ulaşmak için daha olumlu, ısrarcı bir çaba gösterecek, kolay pes etmeyecektir (Scheier ve Carver, 1985; Snyder ve ark., 1991). Olumlu gelecek yöneliminin önemine işaret eden bir diğer çalışmada, depresif katılımcıların, kaygılı olanlara ve kontrol grubuna kıyasla daha olumsuz değil ama daha az olumlu gelecek beklentisine sahip olduğu bulunmuştur (MacLeod ve Byrne, 1996). Diğer bir deyişle, genel beklentinin aksine, depresifler diğer gruplardan geleceğe yönelimlerdeki olumsuz beklentilerinin yüksekliği bakımından değil, olumlu beklentilerinin düşüklüğü bakımından farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, MacLeod grubu, geleceğe ilişkin olumlu ve olumsuz bilişlerin iki ayrı deneyim boyutu oluşturduğunu öne sürmektedir. Anılan çalışmalar yalnız gelecek zaman yöneliminin değil, yönelimin niteliğinin de dikkate alınmasının önemine işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, bu çalışmada ele alındığı gibi, kişinin geleceğine ilişkin nasıl bir tutuma sahip olduğunun bilinmesi önemlidir.

Yukarıda belirtildiği gibi, mevcut araştırmada geleceğe yönelik tavırlarda benlik tipine bağlı farklılıklar da incelenmiştir. Aşağıda benlik tiplerini belirlemede kullanılan Denge modelinin benlik ile ilgili savları kısaca tanıtılmaktadır.

Denge Modeli ve Önerilen Benlik Tipleri

İmamoğlu (2003) psikolojideki bireyci geleneğin iki örtülü sayılıya dayalı olduğunu savunur: Bunlardan *gelişimsel kazanç* (“developmental gain”) varsayımına göre kişinin sosyal bağlarından sıyrılarak diğerlerinden olabildiğince bağımsız olması gelişimsel bir kazanç niteliğindedir. Diğer yandan, *karşıtlık* (“bipolar dichotomy”) varsayımı ise bağımsızlık veya kendileşme ile ilişkili olmanın birbirine karşıt özellikler olduğu; dolayısıyla, kendileşmenin kaçınılmaz olarak diğerlerinden kopmayı gerektirdiği ön-kabulünü ifade eder. Bu doğrultuda geliştirilmiş olan benlik-kurgusuna ilişkin ikili modellerden, örneğin, Bağımsızlık - Bağlılık (“Independence - Interdependence”, Markus ve Kitayama, 1991) modelinde, kişinin bağımsız bir birey olmasının diğerlerinden kopuk olmasını da gerektirdiği varsayılır. Dolayısıyla, kişilerarası ilişki ve kendileşme (veya kişisel etkinlik) boyutları birbirine karıştırılır (İmamoğlu, 1987; 1998; 2003).

Yukarıda açıklanan yaklaşımdan farklı bir anlayışla geliştirilmiş olan Denge Modeli’nin (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003) temelinde, Batı’da ideal olarak benimsenen bağımsız benlik modeline alternatif olarak, 1980’lerde öne sürülen “hem etkin/özzerk hem de bağlaşıklık” (“agentic-interdependent”, İmamoğlu, 1987) benlik düşüncesi bulunur. Model, doğal düzenin, “ayrışmış öğelerin karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bütünleşmesiyle ortaya çıkan” dengeli bir sistem oluşturduğu varsayımına dayanır (İmamoğlu, 1995, s. 48). Dengenin doğal bir üst-düzyer süreç olduğu ön-kabulünden hareket eden model, bu sürecin birer parçası olarak, kişilerin hem sahip oldukları özü ortaya çıkaracak şekilde *kişisel ayrışma/ayırma* (“intrapersonal differentiation”), hem de *kişilerarası bütünleşme* (“interpersonal integration”) gereksinimlerine sahip olduklarını varsayar (İmamoğlu, 2003).

Sözkonusu ayrışma ve bütünleşme yönelimleri dengeli bir benlik sisteminin birbirini tamamlayıcı, farklı alt-süreçlerini oluşturur. Kişilerarası

bütünleşme yöneliminin alt ve üst uçları sırasıyla *kopuk ve ilişkili* olarak nitelendirilir. Diğer yandan, kişisel ayrışma yöneliminin alt ve üst uçları ise *kalıplaşma ve kendileşme* olarak adlandırılır. Kendileşme, kişinin özünü (içten düşünce, potansiyel, ilgiler gibi) ayırdedici (idrak edici, ortaya çıkarıcı ve dolayısıyla ayırıştırıcı) şekilde gelişme ve davranma yönelimine; kalıplaşma ise, dış-odaklı beklentiler veya kalıplar doğrultusunda gelişme ve davranma eğilimine işaret eder.

Denge modeline göre, kişinin birbirinden bağımsız olan kişisel ayrışma ve kişilerarası bütünleşme boyutlarında yüksek veya düşük puanlar alabilmesi mümkündür. Dolayısıyla, model, söz konusu boyutlarda alınabilecek yüksek veya düşük puanların birleşimlerinden oluşan dört benlik tipi (ve onlara paralel dört aile/ortam tipi) önerir: Bunlardan *kopuk-kalıplaşma* ve *ilişkili-kendileşme*, sırasıyla en *dengesiz* ve *dengeli* benlik tiplerini oluşturur çünkü ikinci tipte hem ayrışma hem de bütünleşme gereksinimleri tatmin edilebilirken, ilkinde her ikisi de karşılanamamaktadır. Diğer yandan, bu iki ucun arasında yer alan *kopuk-kendileşme* tipinde yalnız kişisel ayrışma gereksinimi; *ilişkili-kalıplaşma* tipinde ise yalnız kişilerarası bütünleşme gereksinimi tatmin edilebilmektedir; dolayısıyla, söz konusu tipler kısaca *ayrışık* ve *bütünleşik* benlik-tipleri olarak da anılabilir.

Modeli sınamak amacıyla yapılan çalışmalar, kendileşmenin ve ilişkili olmanın literatürde çoğu kez varsayıldığı gibi birbirine karşıt değil, ayrı yönelimler olduğunu göstermiş; Türkiye, A.B.D. ve Kanada örneklerinde, önerilen dört ayrı benlik tipinin varlığını destekleyici sonuçlar vermiştir (Gezici ve Güvenç, 2003; İmamoğlu, 1998; 2003; 2006; İmamoğlu ve İmamoğlu, 2007; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygiün, 2004; 2006; 2007; İmamoğlu, S., 2005; Kurt, 2002a; 2002b). Ayrıca, modelin öngördüğü şekilde, ilişkili olmak ile kendileşmenin birbirinden niteliksel olarak farklı değişken alanlarıyla bağlantılı olduğu bulunmuştur; örneğin, ilişkili olmak algılanan anne-baba sevgisi-kabulü, kendinden ve aileden

memnuniyet, olumlu kendi ve diğer modelleri, güvenli bağlanma, olumlu gelecek beklentisi, kendine güven, ve düşük sürekli kaygı gibi niteliksel olarak duygu-ağırlıklı değişkenlerle bağlantılı; kendileşme ise kavrama ve araştırma gereksinimi, merak, belirsizliğe tolerans gibi öze-odaklı güdüsel değişkenlerle bağlantılıdır (İmamoğlu, 2002; 2003; 2006; İmamoğlu ve İmamoğlu, 2007; İmamoğlu, S., 2005). Dolayısıyla, ayırışma-ayırdetme süreci genel anlamda, öze-odaklı kavrayış veya idrak ile ilgili bilişsel bir sürece, bütünlüşme ise duygusal-ilişkisel bir sürece işaret etmektedir (İmamoğlu, 2003; 2006). Çalışmalar ayrıca, Denge modelinin hem kendileşme hem de ilişkili olma gereksinimlerinin tatmin edilebildiği dengeli benlik durumunun psikolojik işlevler bakımından optimal olduğuna dair savını da desteklemektedir (İmamoğlu, 2003, 2006; İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2007; İmamoğlu ve İmamoğlu, 2005; 2007; İmamoğlu, S., 2005; Turan, 2007).

Yukarıda belirtilen çalışmalarla tutarlı olarak, Denge modeli, kendileşme ile ilişkili olmanın birbirine karşıt olduğuna dair örtülü varsayımı sorgulayan diğer çalışmalarda da desteklenmektedir (örn., İmamoğlu, 1987; Karadayı, 1998; Li, 2002; Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002; Ryan ve Lynch, 1989). Model ayrıca, gerek Bağlanma Kuramı'nın (Ainsworth, 1972; Bowlby, 1988) ve Kendi-Belirleme veya Özgür İrade Kuramı'nın ("Self-Determination Theory", Ryan, 1991; Ryan ve Deci, 2000) temel savlarıyla, gerekse (bazı kuramsal farklılıklara karşın) ilişkinin ve kendileşmenin (veya özerkliğin) ayrı boyutlar olarak önemini vurgulayan diğer kuramsal yaklaşımlarla da tutarlıdır (örn., Angyal, 1951; Guisinger ve Blatt, 1994; Kağıtçıbaşı, 1996;

2005; Raeff, 1997; ilgili bir tartışma için bakınız, İmamoğlu, 2003).

Ancak, yukarıda değinildiği gibi, Denge modeli, ilişki ve kendileşme yönelimlerini birbirine karıştıran iki-kutuplu benlik tiplerinden (örn., bağımsızlık-bağlaşıklık, Markus ve Kitayama, 1991) farklıdır. Denge modeline göre, kendileşme diğerinden uzaklaşmayı gerektiren bir süreç değildir; bilakis, diğerleriyle içtenlikle olumlu duygusal ilişki içinde olmanın içtenlikle kendileşmeyi zorlaştırmayıp, güçlendireceği varsayılmaktadır; çünkü her iki gereksinimin de tatmin edilebildiği denge durumunda bu yönelimler birbirini tamamlayıcı ("complementary") işlev görür (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003). Dolayısıyla, model, hem ilişkili olmanın hem de kendileşmenin veya özerkliğin önemini vurgulamakla birlikte, bunlar arasında diyalektik bir birliktelik ilişkisi öngören kuramsal yaklaşımlardan (bkz., Kağıtçıbaşı, 1996) da farklıdır. Örneğin, Kağıtçıbaşı'nın (1996) önerdiği diyalektik birliktelik anlayışına göre, "özerk olma ihtiyacı ile (birisine) bağlanma ihtiyacı aynı zamanda varolabilir. Bu iki çelişen ihtiyacın bir diyalektik sentezine doğru gidiş, 'özerk-ilişkisel benliğin' oluşmasına olanak tanır" (s. 38).¹ Açık veya örtülü biçimde, "zıtların" birlikteliğinin olası olduğunu öneren söz konusu yaklaşımlardan farklı olarak Denge modeli, yukarıda açıklandığı gibi, tamamlayıcılık ilkesine dayanır (bkz., İmamoğlu, 2003).

Yine bu doğrultuda, Denge modelinde ele alındığı şekliyle kendileşme ve ilişkililik, bireycilik-toplulukçuluk (B-T) kavramsallaştırmasıyla da eşdeğer kabul edilmemelidir; çünkü B-T birçok öğeden oluşan dünya görüşleri ifade eden genel

¹ İmamoğlu (2003), özerklik ile ilişkili olmak arasındaki ilişkinin, Kağıtçıbaşı (1996) gibi her ikisinin de önemini vurgulayan psikologlar tarafından bile olası bir diyalektik birliktelik olarak nitelendirilmesini, psikolojide "karşıtlık" varsayımının köklerinin ne denli güçlü olduğunun bir göstergesi olarak yorumlamıştır. Konuyla ilgili bir diğer husus da anılan psikologların ilişkili olmayı da özerkliği de kişilerarası boyutta ele almalarıdır. Ancak daha sonraki yıllarda, Kağıtçıbaşı (2005), bir görüş değişikliğinden söz etmemekle birlikte, benlik modeli ile ilgili olarak "diyalektik sentez" görüşüne yer vermemekte; onun yerine "entegratif sentez" ("integrative synthesis", s. 413) ifadesini kullanmaktadır. Diğer yandan, "psikolojik bağımlılık" aile modelini ise hala "diyalektik sentez" (s. 410) olarak nitelendirmektedir.

kurultulardır (Oyserman ve ark., 2002). Eşdeğer olmamakla birlikte, kendileşmenin, bireyciliğin (kopukluk değil ama) öze odaklı olmaya ilişkin öğeleriyle bağlantılı olması beklenebilir. Diğer taraftan, ilişkililik de, toplulukçuluğun (itaati veya uymayı değil ama) aileye ve önemli diğerlerine duygusal bağlılığı öngören öğeleriyle bağlantılı olabilir. Nitekim, çalışmalar sözkonusu beklentileri desteklemektedir (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; 2006; 2007; İmamoğlu ve Kurt, 2005).

Ayrıca, B-T gibi kültürlerarası farklılıkları vurgulayan modellerden farklı olarak Denge modeli, kültürün adeta bir “üniforma” gibi kavramsallaştırılmasına karşı çıkarak, kültürü farklılıkları vurgular; ve kültürler arasında (modele göre) önerilen benlik tipleriyle ilgili benzer örüntüler gözlenebileceğini savunur. Nitekim, ilgili çalışmalar modelin bu beklentilerini desteklemektedir (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; 2006; 2007; İmamoğlu ve Kurt, 2005).

Araştırmanın Amaç ve Beklentileri

Yukarıda belirtildiği gibi, gelecek zaman yönelimi ile ilgili araştırma alanında, ölçme sorunlarının da katkıda bulunduğu, bir dağınıklık ve belirsizlik mevcuttur. Gelecek zaman yönelimleriyle ilgili ölçme araçları, projektif nitelikte olanlardan Likert-tipi ölçeklere kadar farklılık göstermekle birlikte (bkz., Seijts, 1998; Zimbardo ve Boyd, 1999), önceden değinildiği gibi, psikometrik özellikleri bakımından yeterli, güçlü ölçeklere ve ölçekler-arası karşılaştırma çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Alanda mevcut olan ilgili ölçeklerde, geleceğe ilişkin tutum yönelimleri, ya yalnız olumlu (örn., “Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği”, İmamoğlu, 2001), ya olumsuz (örn., “Gelecek Kaygısı Ölçeği”, Zaleski, 1996), ya da planlama yönelimi (örn., “Gelecek Zaman Yönelimi”, Gjesme, 1979) gibi belirli açılardan ele alınmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında öncelikle, olumlu-olumsuz duygu ve düşüncelerin, geleceğe ilişkin tutumun duygusal ve bilişsel boyutlarını, planlayıcı bir yaklaşımın

ise davranışsal boyutunu oluşturabileceği düşüncesiyle, farklı yönelimleri içeren yeni bir ölçek geliştirilmiştir.

Geliştirilen ölçeği ülkemizde kullanılan diğer ilgili ölçeklerle karşılaştırabilmek için, önceden değinildiği gibi, sunulan araştırmaya Gjesme'nin (1979) ve İmamoğlu'nun ölçekleri de dahil edilmiştir. İleride açıklanacağı gibi, Gjesme'nin Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği'nin, kişinin geleceğine ne derece odaklandığı ve hazırlandığı ile ilgili olan “Odaklanma” (“Involvement”) ve “Hazırlık” (“Anticipation”) alt-ölçeklerinin, geleceğe ilişkin tutumlarla ilişkili olmaları beklenmiştir. Diğer yandan, geleceğe iyimser bakışla ilgili tek boyutlu bir ölçek olan İmamoğlu'nun (2001) Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği'nin ise, geleceğe yönelik tutumların duygusal boyutuyla bağlantılı olması düşünülmüştür.

Gelecek yönelimine ilişkin bireysel farklılıkları incelemek için ise, yukarıda tanıtılan İmamoğlu'nun Denge modelince önerilen benlik tiplerinin gelecek yönelimleri ile ilişkisine bakılması amaçlanmıştır. İlgili model doğrultusunda, psikolojik işlevler bakımından en uygun benlik tipini temsil eden dengeli (veya ilişkili-kendileşmiş) benlik tipindeki kişilerin, özellikle dengesiz (veya kopuk-kalıplaşmış) benlik tipindekilerden anlamlı derecede daha olumlu gelecek yönelimine sahip olması beklenmiştir. Ayrıca, yukarıda değinildiği gibi, ilişkili olmanın genellikle olumlu duygusal yönelim ifade eden değişkenlerle bağlantısına işaret eden bulgular çerçevesinde, geleceğe olumlu yönelmenin genel olarak kendileşmeden ziyade ilişkisel benlik yönelimiyle bağlantılı olması beklenmektedir.

Diğer yandan, geleceğin herkes için belirsizlik içermesi nedeniyle, gençlerin geleceğe yönelimlerinde cinsiyete bağlı önemli farklılıklar beklenmemiştir. Bununla birlikte, kadınların genel kaygı düzeylerinin göreceli olarak daha yüksek olduğuna işaret eden bazı araştırma bulgularından hareketle (örn., Block, 1976; Brannon, 1999), geleceğe de daha kaygılı yaklaşımları beklenebilir. Benzer şekilde, Denge modelinin

savları doğrultusunda önerilen benlik tiplerindeki gençlerin geleceğe yönelimlerinin de genel olarak cinsiyetten bağımsız olması; ancak ülkemizde üniversiteli gençlerden elde edilen bazı bulgular çerçevesinde, hem ilişkiliğin hem de kendileşmenin kadın olmakla bağlantılı bulunabileceği düşünülmüştür (İmamoğlu, 2003; 2006).

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya değişik bölümlerde okuyan 295 Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencisi katılmıştır. Yaş ortalaması 21 ($S = 1.35$; ranj: 17 – 28 yıl) olan katılımcıların 170'i kız, 125'i erkektir.

Veri Toplama Araçları ve İşlem Yolu

Katılımcılara aşağıda ayrıntıları belirtilen bir dizi ölçek uygulanmıştır. Araştırmada ele alınan ölçekler arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, katılımcılardan tüm ölçeklerdeki her bir ifadeye ne derece katılıp katılmadıklarını 5-basamaklı Likert ölçeği üzerinde belirtmeleri istenmiştir (1 = kesinlikle katılmıyorum, 5 = kesinlikle katılıyorum).

Katılımcılar ölçekleri sınıf ortamında gönüllü olarak doldurmuşlardır. Ölçekler aşağıda belirtilen sırada verilmiştir. Ölçeklerle ilgili kısa bir açıklamadan sonra katılımcılardan tüm soruları içtenlikle yanıtlamaları istenmiştir. Katılımcılardan ayrıca üç hafta sonra yapılacak olan tekrar testi için unutmayacakları birer rumuz yazmaları istenmiştir. Seksendokuz katılımcıya aynı ölçek seti üç hafta sonra tekrar verilmiştir. Ölçek uygulamaları ortalama olarak 15-20 dakika kadar sürmüştür.

Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği (OGBÖ): İmamoğlu (2001) tarafından geliştirilen beş maddeli bu ölçek, bireylerin kişisel gelecekleri hakkındaki beklentilerinin olumluluk derecesini ölçmeyi amaçlamaktadır. Örnek olarak, “Kişisel geleceğim konusunda oldukça iyimserim”,

“Eninde sonunda hedeflerime ulaşacağıma inanıyorum” gibi maddeler verilebilir. Ölçeğin alfa güvenirlik katsayısı önceki çalışmalarda .85 (İmamoğlu, 2001) ve .92 (İmamoğlu, S., 2005) olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada ise güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin mevcut araştırma kapsamında üç hafta arayla alınan tekrar ölçüm güvenirlik katsayısının ise .72 olduğu saptanmıştır.

Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (GZYÖ):

Gjesme (1979), gelecek zaman yönelimini kişinin geleceğe nasıl baktığı, onu nasıl planladığı ile ilgili tek boyutlu bir yönelim olarak düşüncü; ama yönelimin etkileşim halinde dört boyuttan oluştuğunu önermiştir. Bunlardan Odaklanma (“Involvement”), kişinin gelecekteki olaylara ne derece odaklandığı; Hazırlık (“Anticipation”), kişinin gelecek olaylara ne derece iyi hazırlandığı; Meşguliyet (“Occupation”), kişinin gelecek hakkında ne süreyle düşündüğü; Hız (“Speed”) ise kişinin geleceğin yaklaşma hızına dair algısı ile ilgilidir. Toplam 14 maddeden oluşan ölçeğin güvenirlik katsayısını Gjesme .62 olarak belirtmiştir.

Ölçek Türkçe’ye Öner (2000a) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında güvenirlik katsayısı düşük bulunmuş (alfa = .26), ancak üç madde çıkarıldıktan sonra katsayının .61’e yükseldiği belirtilmiştir. Önceden değinildiği gibi, mevcut çalışmada sadece tutumla daha ilişkili olmaları beklenen Odaklanma ve Hazırlık alt boyutları üzerinde durulmuş; mevcut örnekte faktör yapısı da desteklenmeyen Meşguliyet ve Hız boyutları ele alınmamıştır. Ayrıca, ölçeğin Türkçe uyarlaması incelendikten sonra, “I need to feel rushed before I can really get going” maddesinin, “İlerlemek için biraz acele ettirilmem gerekir” yerine “Bir şeyleri halledebilmem için üzerimde zaman baskısı hissetmem gerekir” şeklinde ifade edilmesinin daha uygun olacağına karar verilmiş; diğer maddeler ise aynen kullanılmıştır. Yalnız, Odaklanma boyutunda olması beklenen bir maddenin (“The future seems very vague and uncertain to me”) anılan boyuta yüklenmemesi üzerine bu madde ilgili analizlere

dahil edilmemiştir. Gjesme de çalışmasında bu maddenin Odaklanma boyutunda en düşük yükü (.36) alan madde olduğunu ve aslında anlam açısından bu boyutu tam olarak yansıtmadığını belirtmiştir. Yukarıda değinildiği gibi, Odaklanma boyutu kişinin gelecekteki olaylara ne derece odaklandığını ölçmektedir ve bazı maddeleri şöyledir: “Gelecekte ne yapacağım hakkında çok fazla düşünürüm”, “Gelecek hakkında çok az düşünürüm” (ters yönlü), “Zamanın biraz ilerisindeki şeylerle çok fazla ilgilenmem” (ters yönlü). Hazırlık boyutu ise kişinin gelecekteki olaylar için ne derece iyi hazırlandığını ölçmektedir ve bazı maddeleri şunlardır: “Bazı şeyleri genellikle hep son dakikada yapmaya çalışırım” (ters yönlü), “Son teslim tarihi olmayan şeyleri yapmakta zorlanırım” (ters yönlü). Bu çalışmada alfa güvenilirlik katsayıları odaklanma boyutundaki 6 madde için .71, hazırlık boyutundaki 3 madde için ise .83 olarak bulunmuştur. Anılan alt-ölçeklerin mevcut araştırma kapsamında üç hafta arayla alınan tekrar ölçüm güvenilirlik katsayılarının ise sırasıyla .58 ve .85 olduğu saptanmıştır.

Dengeli Bütünleşme-Ayrışma (Denge) Ölçeği (İmamoğlu, 1998; 2003): Toplam 29 maddeden oluşan bu ölçek, Kişilerarası-İlişki ve Öz-Gelişim alt-ölçeklerinden oluşmaktadır. Onaltı maddeli Öz-Gelişim alt-ölçeği, kişinin gelişim sürecinde ne derece kendi özünü (örneğin, kendine özgü potansiyelini gerçekleştirilebilmeyi) veya dış beklentileri dayanak aldığı ölçerken, 13 maddeli Kişilerarası-İlişki alt-ölçeği, kişinin ailesiyle ve çevresindekilerle ne derece ilişkili veya kopuk hissettiğini ölçmektedir. Öz-Gelişim alt-ölçeğinin örnek maddeleri: “Sahip olduğum potansiyeli ve özelliklerimi geliştirip kendime özgü bir birey olmak benim için çok önemlidir” ve “Herkesin kendi özelliklerini geliştirmeye uğraşması yerine toplumsal beklentilere uygun davranmaya çalışmasının daha doğru olduğu kanısındayım” (ters yönlü). Kişilerarası-İlişki alt-ölçeği örnek maddeleri ise: “Kendimi duygusal olarak aileme çok yakın hissediyorum” ve “Kendimi yakın çevremden duygusal olarak kopmuş hissediyorum” (ters yönlü). Anılan ölçeklerden alınan yüksek puanların sırasıyla kendileşmeyi

ve ilişkili olmayı yansıttığı kabul edilmektedir. Alfa güvenilirlik katsayılarının Öz-Gelişim alt-ölçeği için daha önceki çalışmalarda .74 ile .82 arasında; Kişilerarası İlişki alt-ölçeği için ise .80 ile .91 arasında değiştiği belirtilmiştir (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2006). Bu çalışmada ise alfa değerleri ilgili alt-ölçekler için sırasıyla .78 ve .86 olarak bulunmuştur. Diğer yandan, Öz-Gelişim ve Kişilerarası İlişki alt-ölçeklerinin üç hafta arayla alınan tekrar ölçüm güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla .85 ve .84 olarak bulunmuştur.

Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği (GYTÖ): Önceden belirtildiği gibi, Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği, üniversite öğrencilerinin kişisel geleceklerine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla mevcut araştırma kapsamında geliştirilmiştir (Güler, 2004). Ölçek geliştirilmesinin ilk aşamasında, 12 kişiden oluşan bir grup psikoloji yüksek lisans öğrencisine nasıl bir ölçek geliştirilmek istendiği genel bir açıklamayla kısaca anlatılmış ve konuyla ilgili mümkün olduğunca çok madde üretmeleri istenmiştir. Mevcut araştırmadaki katılımcılara bu süreç sonunda elde edilen 40 maddelik ölçek uygulanmıştır. Faktör analizi çalışmalarından sonra, 15 maddelik kısa form oluşturulmuş ve ilgili analizlerde bu kısa form kullanılmıştır. Anılan 15 maddelik ölçeğin geliştirilme sürecinde kullanılan promaks rotasyonlu temel bileşenler analizine göre toplam varyansın % 59'unu açıklayan (ki bu 40 maddelik ölçek tarafından açıklanan toplam varyanstan yüksektir), üç faktör (özdeğer > 1.00) elde edilmiştir. Her bir alt-ölçek beş maddeden oluşmakta ve geleceğe olumlu, kaygılı ve planlı yönelimleri ölçmektedir. Olumlu Yönelim olarak nitelenen ilk faktör, geleceğe yönelik olumlu bir bakışı ve gelecekte başarılı olmaya, iyi bir aileye, işe ve arkadaşlara sahip olmaya dair beklentileri yansıtan maddeleri kapsamaktadır. Bu boyuttaki en yüksek faktör yüküne sahip olan maddeler şunlardır: “Gelecekte daha güzel işler yapacağıma inanıyorum”, “Gelecekte iyi bir evliliğim olacağına inanıyorum” ve “Gelecekte daha başarılı olacağıma inanıyorum”. Bu faktör, toplam varyansın % 34.17'sini açıklamaktadır (özdeğer = 5.13). Kaygılı yönelim olarak adlandırılan ikinci

faktör, geleceğin belirsizliğinden rahatsız olma, geleceğe karşı kaygı ve korku duymayla ilgilidir. “Geleceğin bilinmezliği beni kaygılandırıyor” ve “Hayatın bana ne getireceğini bilmemek beni rahatsız ediyor” ifadeleri faktör yükü yüksek olan maddelerdir. Bu faktör toplam varyansın % 16.17’sini açıklamaktadır (özdeğer = 2.43). Planlı Yönelim olarak adlandırılan üçüncü faktör ise geleceğe yönelik plan ve düşüncelerle ilgilidir, ve toplam varyansın % 8.74’ünü açıklamaktadır (özdeğer = 1.31). Yüksek faktör yükü olan maddeler şöyledir: “Geleceği bugünden planlamam gerektiğini düşünüyorum” ve ters yönlü olan “Uzun vadeli planlar yapmam”. Güvenirlilik katsayıları, Olumlu, Kaygılı, Planlı alt-ölçekleri için sırasıyla, .80, .81 ve .79, tüm ölçek için ise .84 olarak bulunmuştur. Ayrıca, Olumlu, Kaygılı, Planlı Yönelimlerin ve GYTÖ’nin test-tekrar-test katsayıları sırasıyla .70, .76, .71 ve .78 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Değişkenler-Arası Bağlantılar

Farklı Gelecek Ölçekleri Arasındaki Bağlantılar: Korelasyon analizleri GYTÖ’nün alt-ölçekleri arasında anlamlı korelasyonlar bulunduğunu göstermiştir. Tablo 1’den izlenebileceği gibi, Olumlu Yönelim alt-ölçeği Kaygılı Yönelim alt-ölçeği ile negatif, Planlı Yönelim ile pozitif bağlantılı bulunmuştur. Öte yandan, Kaygılı ve Planlı Yönelimler arasındaki negatif korelasyon anlamlı olmasına karşın düşüktür.

GZYÖ ve GYTÖ’nün alt-ölçekleri arasındaki korelasyonlardan biri hariç (Kaygılı Yönelim ile GZYÖ’nün Odaklanma alt-ölçeği arasında) hepsi anlamlıdır ve .14 ile .66 arasında değişmektedir. Olumlu Yönelim, Odaklanma ve Hazırlık alt-

Tablo 1

Cinsiyet ile Gelecek ve Benlik Yönelimleri Arasındaki Korelasyonlar (N = 295)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Gelecek Yönelimleri										
GYTÖ (1)	--									
Olumlu (2)	.85**	--								
Kaygılı (3)	-.70**	-.44**	--							
Planlı (4)	.64**	.46**	-.19**	--						
GZYÖ (5)	.41**	.28**	-.18**	.56**	--					
Odaklanma (6)	.32**	.24**	.03	.66**	.73**	--				
Hazırlık (7)	.21**	.14*	-.17**	.17**	.75**	.15*	--			
OGBÖ (8)	.78**	.68**	-.53**	.39**	.30**	.15*	.22**	--		
Benlik Yönelimleri										
İlişki (9)	.45**	.37**	-.28**	.26**	.18**	.15*	.06	.44**	--	
Kendileşme (10)	.21**	.09	-.19**	.16**	.15*	.19**	.05	.19**	.02	--
Cinsiyet (11)	.08	.04	-.11*	.07	-.07	-.01	-.12*	.01	-.20*	-.12*

Not: Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği (olumlu, kaygılı ve planlı yönelim ortalaması); GZYÖ: Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (odaklanma ve hazırlık puanlarının ortalaması); OGBÖ: Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği.

* $p < .05$, ** $p < .01$

ölçekleri ile sırasıyla .24 ve .14 olmak üzere düşük korelasyonlar göstermiştir. Kaygılı Yönelim ile Hazırlık alt-ölçeği arasındaki düşük korelasyon ise negatif yöndedir ($r = -.17, p < .01$). Diğer yandan, Planlı Yönelim ile Odaklanma alt-ölçekleri arasında görece yüksek bir korelasyon bulunmuştur ($r = .66, p < .01$). Planlı yönelim aynı zamanda Hazırlık alt-ölçeği ile de düşük ama anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($r = .17, p < .01$). OGBÖ ile Olumlu ve Kaygılı Yönelimler arasındaki korelasyonlar göreceli olarak daha yüksek (sırasıyla, .68 ve -.53); Planlı Yönelimle ise daha düşüktür ($r = .39, p < .01$).

Gelecek Yönelimleri ile Benlik Yönelimleri ve Cinsiyet Arasındaki Bağlantılar: Tablo 1'den izlenebileceği gibi, ilişkili olmak Hazırlık boyutu dışındaki tüm gelecek yönelimleri ile anlamlı düzeyde bağlantılı bulunmuştur. Diğer yandan, kendileşmenin ise, Olumlu Yönelim ve Hazırlık alt-ölçekleri dışındaki gelecek yönelimleri ile bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Ancak ilişkili olmak ile geleceğe olumlu bakmak veya olumlu beklentilere sahip olmak dışındaki diğer anılan bağlantıların anlamlı olmakla birlikte çok zayıf olduğu söylenebilir. Cinsiyet ile ilgili bağlantılara bakıldığında ise, Tablo 1'den de izlenebileceği gibi, genel olarak gelecek yönelimleri cinsiyetten bağımsız bulunmakla birlikte, gerek geleceğe kaygılı ve hazırlıklı yönelimle, gerekse ilişki ve kendileşme yönelimleriyle kadın olmak arasındaki korelasyonlar zayıf ama anlamlı bulunmuştur.

Gelecek Yönelimlerinde Benlik Tipine ve Cinsiyete Bağlı Farklılıklar

Tablo 1'den izlenebileceği gibi, Denge modelince önerildiği üzere, Denge Ölçeğinin Kişilerarası İlişki ve Öz-Gelişim alt-ölçekleriyle ölçülen ilişki ve kendileşme yönelimlerinin birbirinden bağımsız olduğu saptanmıştır. Gelecek yönelimlerinin, benlik tiplerine göre nasıl farklılaştığını incelemek için, anılan benlik alt-ölçeklerinden alınan puanlar medyanlarından bölünerek, her bir boyutta yüksek veya düşük gruplar belirlenmiş; bunların biraraya getirilmesiyle Denge modelinin öngördüğü dört benlik grubu oluşturulmuştur. Bilindiği gibi,

kopuk ve ilişkili olmak, ilişki alt-boyutunun (medyan = 3.82), kalıplaşma ve kendileşme ise gelişim alt-boyutunun (medyan = 3.62) düşük ve yüksek uçlarını temsil etmektedir. Gelecek yönelimlerinde benlik tipine ve cinsiyete bağlı farklılıkları inceleyebilmek amacıyla, aşağıda anlatıldığı üzere, kullanılan gelecek zaman ölçeklerinden alınan puanların bağımlı değişkenler olarak ele alındığı, 2 (cinsiyet) X 4 (benlik tipi: kopuk-kalıplaşmış, kopuk-kendileşmiş, ilişkili-kalıplaşmış, ilişkili-kendileşmiş) şeklinde varyans analizleri yapılmıştır.

Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Sonuçlar: Yukarıda belirtildiği gibi, Olumlu, Kaygılı ve Planlı gelecek yönelim puanlarının bağımlı değişken olarak kullanıldığı, 2 (cinsiyet) X 4 (benlik tipi) çok değişkenli varyans analizine göre, benlik tipleri ve cinsiyet geleceğe ilişkin yönelimlerdeki farklılıkları anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Benlik tipleri için Wilks' Lambda = .82, $F_{9,694} = 6.76, p < .001$ ve çok değişkenli $\eta^2 = .07$ 'dir. Cinsiyet değişkeni için Wilks' Lambda = .96, $F_{3,285} = 3.5, p < .05$ ve çok değişkenli $\eta^2 = .04$ 'tür.

Tablo 2'den izlenebileceği gibi, tek değişkenli varyans analizlerine göre benlik tipi, olumlu, kaygılı ve planlı gelecek yönelimlerindeki varyansı açıklamada istatistiksel olarak anlamlıdır. Analiz-sonrası Bonferroni testlerine göre, ilişkili benlik tipine sahip olan katılımcılar (veya ilişkili-kalıplaşma ve ilişkili-kendileşme tipleri) kopuk olanlara kıyasla daha olumlu gelecek yönelimine sahiptir. Dengesiz (veya kopuk-kalıplaşmış) benlik grubundaki katılımcıların kaygılı yönelim ortalamaları, diğer benlik tiplerindeki katılımcılarınkinden daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, dengeli (veya ilişkili-kendileşmiş) benlik tipine sahip katılımcıların planlı yönelim ortalamaları, her iki kopuk benlik tipindeki (gerek kopuk-kalıplaşmış gerekse kopuk-kendileşmiş) katılımcılarınkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. İlişkili-kalıplaşmış grup ise bu iki grubun arasında yeralmış ve her iki gruptan da anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 2

Denge Modeli'nce Önerilen Benlik Tiplerindeki Gençlerin Farklı Zaman Ölçeklerinden Aldığı Ortalama Değerler ve Standart Sapmalar (N = 295)

	Benlik Tipleri										
	Kopuk- kalıplaşma		Kopuk- kendileşme		İlişkili- kalıplaşma		İlişkili- kendileşme		F^a	MSE	η^2
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
GYTÖ	3.47 _a	.37	3.64 _b	.47	3.83 _c	.34	3.96 _c	.37	22.32**	3.39	.19
Olumlu	3.54 _a	.50	3.66 _a	.65	3.93 _b	.42	4.01 _b	.43	14.64**	3.74	.13
Kaygılı	2.85 _a	.61	2.53 _b	.74	2.44 _b	.60	2.31 _b	.60	10.97**	4.39	.10
Planlı	3.50 _a	.55	3.61 _a	.65	3.72 _{a,b}	.56	3.87 _b	.58	6.10**	2.07	.06
GZYÖ	3.10 _a	.46	3.17 _{a,b}	.55	3.29 _{a,b}	.47	3.35 _b	.53	3.60*	.91	.04
Odaklanma	3.29 _a	.46	3.40 _{a,b}	.55	3.49 _{a,b}	.47	3.59 _b	.52	4.65*	1.27	.05
Hazırlık	2.72 _a	.96	2.71 _a	.98	2.88 _a	.94	2.86 _a	.92	0.69	.53	.01
OGBÖ	3.39 _a	.68	3.65 _{a,b}	.75	3.91 _{b,c}	.49	4.13 _c	.58	18.97**	7.33	.16

Not: ^a Serbestlik derecesi = 3, 295. GYTÖ: Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği (olumlu, kaygısız ve planlı yönelim ortalaması); GZYÖ: Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (odaklanma ve hazırlık puanlarının ortalaması); OGBÖ: Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği. Farklı altsimgeler Bonferroni testine göre ortalamalardaki anlamlı farklılıkları ($p < .05$) ifade etmektedir.

* $p < .05$, ** $p < .01$

Cinsiyetin gelecek yönelimlerine etkisine ilişkin tek değişkenli varyans analizi ise cinsiyetin (olumlu ve planlı yönelimlerde değil) sadece kaygılı yönelimi açıklamada anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Buna göre, kızların kaygılı yönelim ortalamaları (2.61), erkeklerinkinden (2.45) daha yüksek bulunmuştur, $F_{1,287} = 8.18$, $p < .01$, OKH = 3.27, $\eta^2 = .03$.

Tablo 2'den izlenebileceği gibi, benlik tiplerinin, Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin tümüne ilişkin ortalama değerlerdeki değişkenliğin % 19'unu açıkladığı görülmüştür. Geleceğe genel olarak olumlu, planlı ve az kaygılı yöneliş bakımından, dengesiz (kopuk-kendileşmiş) benliğe sahip katılımcıların en düşük, dengeli (ilişkili-kendileşmiş) ve bütünsel (ilişkili-kalıplaşmış) olanların en yüksek ortalamaları aldığı, ayrışık (kopuk-kendileşmiş) tipte olanların ise bu iki grubun arasında yer aldığı gözlenmiştir.

Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği'ne İlişkin Sonuçlar: Odaklanma ve Hazırlık alt-ölçeklerinden alınan puanların bağımlı değişken

olarak kullanıldığı, 2 (cinsiyet) X 4 (benlik tipi) çoklu varyans analizi gelecek zaman yönelimindeki farklılıkların açıklanmasında benlik tiplerinin istatistiksel olarak anlamlı, Wilks' Lambda = .95, $F_{6,572} = 2.58$, $p < .05$ ve çok değişkenli $\eta^2 = .03$, ancak cinsiyetin anlamlı olmadığını göstermiştir.

Takip eden tek değişkenli varyans analizine göre benlik tipleri odaklanma ve hazırlık olarak adlandırılan gelecek zaman yönelimlerinden sadece odaklanma yönelimini açıklamada istatistiksel olarak anlamlıdır. Tablo 2'de de görüldüğü gibi, Bonferroni testlerine göre, dengeli (ilişkili-kendileşmiş) benlik tipine sahip katılımcılar dengesiz (kopuk-kalıplaşmış) tiptekilere göre odaklanma boyutunda daha yüksek ortalama değerler almıştır. Ayrıca, bekleneceği gibi, her iki alt-ölçeği kapsayan genel ortalama değerlerle yapılan analiz sonuçlarına göre de dengesiz benlik tipindeki katılımcıların en düşük ortalamayı alarak benlik tipleri arasında en yüksek ortalamaya sahip dengeli benliğe sahip olanlardan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür (bkz., Tablo 2).

Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği'ne İlişkin

Sonuçlar: Yapılan 2 (cinsiyet) X 4 (benlik tipi) tekli varyans analizi de olumlu gelecek beklentisindeki farklılıkların açıklanmasında benlik tipinin istatistiksel olarak anlamlı, cinsiyetin ise anlamlı olmadığını göstermiştir. Tablo 2'den izlenebileceği gibi, Bonferroni testleri de dengeli (ilişkili-kendileşmiş) benlik tipine sahip katılımcıların her iki kopuk benlik tipindekilerden; bütünleşik (ilişkili-kalıplaşmış) benlik tipindekilerin ise yalnız dengesiz (kopuk-kalıplaşmış) benlik tipindeki katılımcılardan daha olumlu gelecek beklentisine sahip olduğunu göstermiştir.

Tartışma

Bu kısımda öncelikle kullanılan üç zaman ölçeğine ilişkin bulgulardan hareketle, farklı gelecek yönelimleri arasındaki ilişki örüntüleri irdelenmekte; ardından, ilgili gelecek yönelimlerinde Denge Modeli'nin önerdiği benlik tiplerine ve cinsiyete bağlı farklılıklar üzerinde durulmaktadır.

Gelecekle İlgili Yönelimler Arası İlişkiler

Geliştirilen Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği aracılığıyla geleceğe yönelimde Olumlu, Kaygılı ve Planlı olarak adlandırılan üç boyut belirlenmiştir. Bunlardan Olumlu Yönelim boyutu, geleceğe olumlu beklentilerle yaklaşmayı ifade etmektedir. Bu alt-ölçekte yüksek puan alan kişiler geleceklerinin bugünlerinden daha iyi olacağına inanmaktadır; örneğin, gelecekte daha güzel işler yapmak, daha başarılı olmak, iyi bir evlilik yapmak gibi. Nitekim, bekleneceği gibi, sözkonusu alt-ölçek İmamoğlu'nun Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği ile yüksek korelasyon göstermiştir.

Diğer yandan, Kaygılı Yönelim boyutu, geleceğin bilinmezliği karşısında kaygı, huzursuzluk, korku ve rahatsızlık duymayı yansıtmaktadır. Bekleneceği gibi, Kaygılı Yönelim puanları ile gerek İmamoğlu'nun Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği'nden, gerekse Olumlu Yönelim alt-ölçeğinden alınan puanlar arasında negatif korelasyonlar saptanmıştır.

Üçüncü boyut olarak belirlenen Planlı Yönelim ise geleceği bugünden planlamanın gereğine inanmayı ve planlayıcı bir eğilimde olmayı ifade etmektedir. Bu alt-ölçek ile en güçlü bağlantı, Gjesme'nin Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği'nin Odaklanma alt-ölçeği arasında saptanmıştır. Bilindiği gibi, Odaklanma alt-ölçeği, kişinin gelecekteki olaylar üzerinde ne derece düşündüğünü ölçmektedir. Bulgularımız, geleceğe odaklanma ile geleceği planlama yönelimlerinin birbiriyle yakından bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bulgularımız ayrıca geleceğe planlayıcı bir şekilde yaklaşmanın olumlu duygusal yönelim ve beklentilerle de oldukça bağlantılı olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca, Planlı Yönelim alt-ölçeğinin Gjesme'nin Hazırlık alt-ölçeği ile olumlu ama yüksek olmayan bir korelasyon göstermesinden hareketle, kendini geleceğe iyi hazırlanmış hissetmekle planlayıcı yönelimin ilişkili ama farklı yönelimler olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, gerek planlama gerekse iyi hazırlanmış hissetme boyutlarının kaygılı yönelimle zayıf ama negatif bağlantılı bulunması, kaygının geleceği yapılandırma çabalarına ketvurucu bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Ancak Kaygılı Yönelim alt-ölçeği ile Gjesme'nin Odaklanma alt-ölçeğinin bağlantılı bulunmaması, bu iki yönelimin birbirinden bağımsız olduğuna işaret etmektedir. Demek ki, gelecekte kaygılanan bazı kimseler ona odaklanırken diğer bazıları kaçınma eğilimi gösterebilmektedir.

Özetle, bulgularımız geleceğe ilişkin olumlu, kaygılı ve planlı yönelimlerin birbiriyle bağlantılı ama niteliksel olarak farklı boyutlar olduğuna işaret etmektedir. Olumlu ve Kaygılı Yönelim alt-ölçeklerinin en güçlü bağlantılarının İmamoğlu'nun Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği ile gözlenmesi (sırasıyla olumlu ve olumsuz yönde), İmamoğlu'nun ölçeğinin, öngörüldüğü gibi, kişinin geleceğe, fazla kaygılanmadan, olumlu duygularla yönelmesini ölçtüğü savını desteklemektedir. Yukarıda değinildiği gibi, Planlı Yönelim alt-ölçeğinin ise en güçlü bağlantısını Gjesme'nin Odaklanma alt-ölçeği ile göstermesi, planlama yöneliminin geleceğe olumlu şekilde odaklanmayla olan yakın ilişkisine işaret

etmektedir. Anılan bağlantı dışında, Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin, genellikle Gjesme'ninkine kıyasla İmamoğlu'nun ölçeği ile daha güçlü ilişkiler sergilediği bulunmuştur. Dolayısıyla, gelecek zamana ilişkin tutum ve beklentilerle ilgili olarak gelecekte yapılacak araştırmalarda, psikometrik özellikleri de uygun olan sözkonusu iki ölçeğin kullanılması önerilebilir.

Geleceğe İlişkin Yönelimlerde Benlik Tipine Bağlı Farklılıklar

Yukarıda belirtildiği gibi, araştırmanın ikinci amacı, geleceğe ilişkin yönelimlerde İmamoğlu'nun Denge modelince önerilen benlik tiplerine bağlı farklılıkları incelemektir. Öncelikle bulgularımız, önceki araştırma bulgularıyla tutarlı olarak, Denge modelinin ilişki ve kendileşme boyutlarının birbirinden bağımsız olduğuna ilişkin savını desteklemektedir (örn., İmamoğlu, 1998; 2003; 2006; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004, 2006). Model tarafından öne sürülen dört farklı benlik tipinin gelecek yönelimlerine bakıldığında ise, benlik tipleri arasında gelecek yönelimleri bakımından anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Beklendiği gibi, dengeli (veya ilişkili-kendileşmiş) benlik tipine sahip katılımcılar, anlamlı sonuç vermeyen Gjesme'nin Hazırlık alt-ölçeği dışındaki tüm karşılaştırmalarda, dengesiz (veya kopuk-kalıplaşmış) benlik tipindekilerden anlamlı düzeyde farklılık gösteren tek benlik tipi olmuştur. Şöyle ki, dengeli tipteki katılımcılar, dengesiz tiptekilere kıyasla, daha olumlu beklentilere sahip oldukları geleceğe, daha az kaygılı ama daha olumlu, planlayıcı bir yönelimle ve daha çok odaklanmaktadır. Diğer benlik tipleri (kopuk-kendileşmiş veya ayrışık ile ilişkili-kalıplaşmış veya bütünleşik tipler) ise anlamlı düzeyde farklılaşmasalar da genellikle bu iki ucu arasında yer almıştır.

Dolayısıyla, bulgularımız, Denge modelinin, dengeli benliğin (veya ilişkili-kendileşmenin) psikolojik işleyiş bakımından en uygun benlik tipini temsil ettiğine ilişkin savını destekleyen önceki araştırma bulgularıyla tutarlıdır (İmamoğlu,

2003; 2006; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004, 2006; 2007; İmamoğlu ve ark., 2007; İmamoğlu, S., 2005). Makalenin giriş kısmında kısmen değinildiği gibi, gelecek zamanla ilgili çalışmalar, geleceğe olumlu yaklaşmanın psikolojik sağlık bakımından önemine değinmektedir (örn., Scheier ve Carver, 1985; 1987; Scheier ve ark., 1989; Segerstrom, Taylor, Kemeny ve Fahey, 1998; Taylor ve Brown, 1988). Geleceğe iyimser şekilde yaklaşan kişilerin zorluklar karşısında kolay pes etmeyip, amaçlarını gerçekleştirmek için daha yapıcı bir çaba içinde olmaları beklenebilir (Scheier ve Carver, 1985; Snyder ve ark., 1991). Acaba iyimserlik, kişinin kontrolünde olmayan bazı olumsuz durumlarda bir dezavantaj olmaz mı? Bilakis, araştırmalar, iyimserlerin çözümsüz veya kontrol edilemeyen problemler karşısında, olumlu inançlarını duruma uyacak şekilde değiştirebildiğine; olumsuz malumatı bile (görmezden gelmeden) bilişsel olarak daha etkili, esnek ve faydalı şekilde işleyebildiğine; ve daha aktif başatma stratejileri kullanabildiğine işaret etmektedir (Aspinwall, Richter ve Hoffman III, 2001).

Olumlu ve kaygılı yönelimlerin, geleceğe ilişkin tutumun duygusal ögesini oluşturduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, sözkonusu benlik tiplerinin olumlu ve kaygılı yönelim ortalamalarının birbirinden hayli farklı olduğu gözlenmiştir. Şöyle ki, kendileşmeden bağımsız olarak, ilişkili benlik tipine sahip katılımcılar (dengeli ve bütünleşik tipler) kopuk olanlara (dengesiz ve ayrışık tiplere) kıyasla geleceğe daha olumlu yaklaşmaktadır. Diğer bir deyişle, geleceğe olumlu yönelim, benlik yönelimlerinden kendileşme değil, ilişki boyutuyla bağlantılıdır. Bu bulgu, Giriş kısmında değinildiği gibi Denge modelinin, kişilerarası bütünleşme (ilişkili olma) ve kişisel ayrışma (kendileşme) boyutlarının farklı değişken alanlarıyla bağlantılı olduğu savıyla ve bu savı destekleyen araştırma bulgularıyla tutarlıdır (İmamoğlu, 2003; 2006; İmamoğlu ve İmamoğlu, 2007; İmamoğlu, S., 2005). Söz konusu araştırmalar, ilişkili benlik tipinde olan kimselerin kopuk olanlara kıyasla kendilerine, diğerlerine, geleceklere ve yaşamlarının değişik yönlerine

duygusal olarak daha olumlu bir yaklaşım sergilediklerine işaret etmektedir. Diğer yandan, kaygılı gelecek yönelimi söz konusu olduğunda, dengesiz tiptekilerin en kaygılı olduğu, diğer üç benlik tipininse birbirinden anlamlı derecede farklılaşmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, genel kaygının, ağırlıklı olarak benliğin ilişki boyutuyla olmak üzere, kendileşme ile de negatif bağlantılı olduğunu rapor eden önceki araştırmalarla tutarlıdır (İmamoğlu, S., 2005). Bu doğrultuda gerek ilişki, gerekse kendileşme gereksinimlerini tatmin edemeyen dengesiz benlik tipindeki kişilerin geleceğe yönelimlerinde en kaygılı grubu oluşturmaları beklentilere uygundur. Diğer yandan, dengeli tipin en düşük kaygı ortalamasına sahip olmakla birlikte, ayrışık (kopuk-kendileşmiş) ve bütünleşik (ilişkili-kalıplaşmış) tiplerden anlamlı olarak farklılaşmaması, geleceğin belirsizliğinin en dengeli benlik tipindeki gençler için bile bir miktar kaygı yaratıcı niteliğine bağlanabilir. Olumlu ve kaygılı yönelimler bakımından elde edilen söz konusu farklı bulgular, MacLeod grubunun (MacLeod ve Byrne, 1996) gelecekle ilgili olumlu ve olumsuz bilişlerin iki ayrı deneyim boyutu oluşturduğuna ilişkin önerilerini destekleyici niteliktedir. Ayrıca bulgular, genel olarak pozitif ve negatif duyguların iki ayrı boyut oluşturduğu ile ilgili araştırma bulgularıyla da tutarlıdır (örn., Gençöz, 2000; Watson, Clark ve Tellegen, 1988).

Yukarıda geleceğe yönelimler bakımından ayrışık ve bütünleşik benlik tiplerindeki katılımcıların genellikle iki farklı uç oluşturan dengesiz ve dengeli benlik tipindekilerin arasında yer aldığı ifade edilmişti. Bununla birlikte, bütünleşik tipteki katılımcıların ele alınan boyutların hiçbirinde dengeli tiptekilerden anlamlı düzeyde farklılaşmamış olması, kişinin geleceğe yöneliminde benliğin ilişki boyutunun rolünün, kendileşme boyutunun rolünden daha önemli olduğuna işaret etmektedir. Nitekim, dengeli (veya ilişkili-kendileşmiş) tipteki katılımcılar kendilerinden yalnız ilişki boyutu bakımından farklı olan ayrışık (veya kopuk-kendileşmiş) tiptekilere kıyasla geleceğe anlamlı derecede daha olumlu ve daha planlı yaklaşmaktadır. Diğer

yandan, bütünleşik tipteki gençlerin dengesiz tiptekilere kıyasla geleceğe duygusal bakımdan daha olumlu ve daha az kaygılı yaklaşmakla birlikte, planlama ve odaklanma bakımından onlardan anlamlı derecede farklılaşmamış olmaları, gelecek üzerinde düşünüp planlamada, benliğin kendileşme boyutunun da kritik bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, ayrışık (veya kopuk-kendileşmiş) tiptekilerin sözkonusu boyutlarda dengesiz tiptekilerden farklılık göstermemesi, geleceği planlama bakımından kendileşmenin önemli ama yeterli olmadığına; kendileşmenin olumlu duygusal yönelimle beslenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim, geleceğe hem olumlu yaklaşabilen hem de kendileşme gereksinimlerini tatmin edebilen dengeli tipteki gençler, planlama ve odaklanma bakımından dengesiz tiptekilerden anlamlı düzeyde farklılık gösteren tek benlik tipi olmuştur. Sözkonusu bulgular, Denge modelinin ilişki ve kendileşme yönelimlerinin birbirine karşı değil, bilakis birbirini tamamlayıcı nitelikte eğilimler olduğuna dair savını desteklemektedir (İmamoğlu, 1995; 1998; 2003).

Gelecek Yönelimlerinde Cinsiyet Farkları

Beklendiği gibi, gençlerin geleceğe yönelimlerinde cinsiyet farkları genellikle önemli bulunmamıştır. Anlamlı bulunan tek bulguya göre kız öğrenciler, erkeklere kıyasla geleceğe daha kaygılı yaklaşmaktadır. Bu bulgu kadınların genel kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu rapor eden araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır (Block, 1976; Brannon, 1999). Ancak ilgili bulguların sözel ifadeye dayalı çalışmalardan elde edildiği de dikkate alınmalıdır. Şöyle ki, korku, kaygı gibi duyguların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına göre erkeksiliğe karşıt ama kadınsılığa uygun duygular olarak algılanması nedeniyle, kadınlar ilgili yönelimlerini daha rahatlıkla ifade etmiş olabilirler.

Denge modelinin öngördüğü benlik tiplerine ilişkin analizlerde, kişilerin geleceğe yönelimlerinde gözlenen benlik farklılaşmasının

cinsiyetten bağımsız bulunması önceki araştırma bulgularıyla tutarlıdır (İmamoğlu, 2003; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004). Diğer bir deyişle, yukarıda açıklanan gelecek zamana yönelişte benlik tipine bağlı farklılıklar kadın veya erkek tüm katılımcılar için geçerlidir. Önceki çalışmalarla tutarlı olan bir diğer bulgu da kadın olmanın benliğin hem ilişki hem de kendileşme boyutlarıyla bağlantılı bulunmasıdır (İmamoğlu, 2003; 2006; İmamoğlu ve İmamoğlu, 2007; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004). Anılan bulguya göre, ülkemizde üst eğitim düzeyindeki kadınların hem ilişkili hem de kendileşmiş benliğe sahip olma olasılığı benzer erkek grubuna kıyasla daha yüksektir. İmamoğlu (2002) bu bulguyu, kadınların, kadınlığa ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri gereği kazandıkları ilişkililikle, üst sosyoekonomik düzey (SED) koşullarının sağladığı kendileşme olanaklarını erkeklerle kıyasla daha iyi bağdaştırabilmelerine bağlar.

Çalışmanın Kısıtlı Yanları ve Öneriler

Çalışmanın bir kısıtlılığı olarak verilerin yalnız üniversite öğrencilerinden toplanmış olması belirtilebilir. Aslında, zaman kavramı ile ilgili araştırmalar genellikle lise veya üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır (örn., Calster, Lens ve Nuttin, 1987; Lasane ve Jones, 1999; Lennings, 1994; Mahon ve Yarcheski, 1994; Marko ve Savickas, 1998). Bu eğilimde, gençlere ulaşmanın kolaylığı kadar önlerinde daha uzun bir gelecek olduğu varsayılan gençlerin bu konudaki yaklaşımlarının önemli addedilmesi de rol oynamış olabilir. Ancak, farklı biçimlerde olsa da, zamanın her yaş grubu için önemli olduğu dikkate alınarak, gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı yaş gruplarının zaman yönelimlerinde gözlenen farklılıkların irdelenmesi önerilebilir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin genellikle orta ve üst SED'den geldiği dikkate alınır (Freeman, 1997), bulgularımızın SED bakımından da kısıtlı olduğuna değinmek gerekir. Dolayısıyla, mevcut bulguların farklı SED'den kimseler için ne derece geçerli olduğunun da gelecekte yapılacak çalışmalarda sınanması uygun olacaktır.

Kısıtlı yanlarına karşın, sunulan çalışmanın gençlerin geleceğe ilişkin yönelimlerinde gözlenebilecek bireysel farklılıkları anlamamıza katkıda bulunduğuna inanmaktayız. Ayrıca, giriş kısmında zaman kavramına ilişkin uygun ölçme araçlarına duyulan ihtiyacın değişik araştırmacılarca ifade edildiğine değinmiştik. Söz konusu gereksinimden hareketle geliştirilen Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin, psikometrik özelliklerinin uygun, kısa ve kapsamlı oluşu nedeniyle, konu ile ilgili çalışmalarda yararlı olacağına inanmaktayız. Nitekim, bu makalede sunulan çalışmada, anılan ölçek, kullanılan diğer ölçeklerle birlikte, Denge modelince önerilen farklı benlik tiplerindeki gençlerin geleceğe yönelimlerindeki farklılıkların sistematik olarak incelenmesinde yararlı olmuştur.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S. (1972). Attachment and dependency: A comparison. J. L. Gewirtz, (Ed.), *Attachment and dependency* içinde (97-137). Washington, DC: Winston & Sons.
- Angyal, A. (1951). *Neurosis and treatment: A holistic theory*. New York: Wiley.
- Aspinwall, L. G., Richter, L. ve Hoffman, R. R., III. (2001). Understanding how optimism works: An examination of optimists' adaptive moderation of belief and behavior. H. S. Friedman, (Ed.), *Encyclopedia of mental health* (Vol. 3) içinde (217-238). San Diego, CA: Academic.
- Bembenutty, H. ve Karabenick, S. A. (2004). Inherent association between academic delay of gratification, future time perspective, and self-regulated learning. *Educational Psychological Review*, 16, 35-57.
- Block, J. H. (1976). Issues, problems, and pitfalls in assessing sex differences: A critical review of "The Psychology of Sex Differences". *Merrill-Palmer Quarterly*, 22, 283-308.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Brannon L. (1999). *Gender psychological perspectives*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Buccheri, R., Gesu, V. D. ve Saniga, M. (2000). *Studies on the structure of time: From physics to psycho(patho)logy*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Calster, K. V., Lens, W. ve Nuttin, J. R. (1987). Affective attitude toward the personal future: Impact on motivation in

- high school boys. *American Journal of Psychology*, 100, 1-13.
- Cottle, T. J. ve Klineberg, S. L. (1974). *The present of things future: Exploration of time in human experience*. New York: Free Press.
- DeVolder, M. L. ve Lens, W. (1982). Academic achievement and future time perspective: A cognitive-motivational concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 571-655.
- Freeman, M.A. (1997). Demographic correlates of individualism and collectivism: A study of social values in Sri Lanka. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28, 321-341.
- Gezici, M. ve Güvenç, G. (2003). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik algısı ve benlik kurgusu açısından karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18, 1-17.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Durum Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15, 19-28.
- Gjesme, T. (1979). Future time orientation as a function of achievement motives, ability, delay of gratification, and sex. *The Journal of Psychology*, 101, 173-188.
- Gjesme, T. (1981). Is there any future in achievement motivation? *Motivation and Emotion*, 2, 115-138.
- Gjesme, T. (1983). On the concept of future time orientation: Considerations of some functions' and measurements' implications. *International Journal of Psychology*, 18, 443-461.
- Guisinger, S. ve Blatt, S. J. (1994). Individuality and relatedness: Evolution of a fundamental dialectic. *American Psychologist*, 49, 104-111.
- Güler, A. (2004). *Relationship between self-construals and future time orientations*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ.
- Husman, J. ve Lens, W. (1999). The role of the future in student motivation. *Educational Psychologist*, 34, 113-125.
- İmamoğlu, E. O. (1987). An interdependence model of human development. Ç. Kağıtçıbaşı, (Ed.), *Growth and progress in cross-cultural psychology* içinde (138-145). Lisse, The Netherlands: Swets and Zeitlinger.
- İmamoğlu, E. O. (1995). Değişim sürecinde aile: Evlilik ilişkileri, bireysel gelişim ve demokratik değerler. *1994 Aile Kurultayı* (s. 35-51). Ankara, Türkiye: Aile Araştırma Kurumu.
- İmamoğlu, E. O. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and integration. *The Journal of Psychology*, 132, 95-105.
- İmamoğlu, E. O. (2001). *Need for cognition versus recognition: Self and family related correlates*. Yayınlanmamış makale, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- İmamoğlu, E. O. (2002). Doğu-batı kavşağında benlik: Dengeli Ayrışma-Bütünleşme Modeli. 12. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, Ankara, Eylül.
- İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129, 367-402.
- İmamoğlu, E. O. (2006). Dengeli yetiştirme ortamı ve benlik modeli: 1970'lerden 2000'lere bir araştırma öyküsü. 14. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, Ankara, Eylül.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2007). *Individuation and relatedness as predictors of the authentic self: Kernis and Goldman's model of authenticity in a collectivist context*. Değerlendirme sürecinde.
- İmamoğlu, E. O. ve İmamoğlu, S. (2005). *The related and individuated self-way to hedonic and eudaimonic well-being*. Yayınlanmamış veri.
- İmamoğlu, E. O. ve İmamoğlu, S. (2007). Relationship between attachment security and self-construal orientations. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 141, 539-558.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130, 277-306.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2006). Actual, ideal, and expected relatedness with parents across and within cultures. *European Journal of Social Psychology*, 36, 721-745.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2007). Relatedness of identities and emotional closeness with parents across and within cultures. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 145-161.
- İmamoğlu, E. O. ve Kurt, A. (2005). *Relationship between self-construals and subjective well-being across and within cultures*. Yayınlanmamış veri.
- İmamoğlu, S. (2005). *Secure exploration: Conceptualization, types, and relationships with secure attachment, self-construals and other self-related variables*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11, 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 403-422.
- Karadayı, F. (1998). *İlişkili özerklik*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Keough, K. A., Zimbardo, P. G. ve Boyd, J. N. (1999). Who's smoking, drinking, and using drugs? Time perspective

- as a predictor of substance use. *Basic and Applied Social Psychology*, 21, 149-164.
- Kurt, A. (2000a). A comparison of three self-construal conceptualizations with respect to issues of culture and gender. *Annual Convention of the Society for Personality and Social Psychology*, Savannah, GA, Şubat.
- Kurt, A. (2000b). Cross-cultural comparison of Canadian and Turkish university students with respect to self-construal. *Annual Convention of Canadian Psychological Association*, Vancouver, British Columbia, Canada, Haziran.
- Lasane, T. P. ve Jones, J. M. (1999). Temporal orientation and academic goal-setting: The mediating properties of a motivational self. *Journal of Social Behavior & Personality*, 14, 31-45
- Lennings, C. J. (1994). An investigation of the effects of the agency and time perspective variables on career maturity. *The Journal of Psychology*, 128, 243-253.
- Li, J. (2002). A cultural model of learning: Chinese "heart and mind for wanting to learn." *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 248-269.
- MacLeod, A. K. ve Byrne, A. (1996). Anxiety, depression, and the anticipation of future positive and negative experiences. *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 286-289.
- Mahon, N. E. ve Yarcheski, T. J. (1994). Future time perspective and positive health practices in adolescents. *Perceptual and Motor Skills*, 79, 395-398.
- Marko, K. W. ve Savickas, M. L. (1998). Effectiveness of a career time perspective intervention. *Journal of Vocational Behavior*, 52, 106-119.
- Markus, H. R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- McGrath, J. E. ve Tschan, F. (2004). *Temporal matters in social psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Nurmi, J. E. (1989). Development of orientation to the future during early adolescence: A four-year longitudinal study and two cross-sectional comparisons. *International Journal of Psychology*, 24, 195-214.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128, 3-72.
- Öner, B. (2000a). Future time orientation and relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134, 306-314.
- Öner, B. (2000b). Relationship satisfaction and dating experience: Factors affecting future time orientation in relation to relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134, 527-536.
- Öner, B. (2001). Factors predicting future time orientation for romantic relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 135, 430-438.
- Öner, B. (2002). Self-monitoring and future time orientation in romantic relationships. *The Journal of Psychology*, 136, 420-425.
- Raeff, C. (1997). Individuals in relationships: Cultural values, children's social interactions, and the development of an American individualistic self. *Developmental Review*, 17, 205-238.
- Ryan, R. M. (1991). The nature of the self in autonomy and relatedness. J. Strauss ve G. R. Goethals, (Ed.), *The self: Interdisciplinary approaches* içinde (208-238). New York: Springer - Verlag.
- Ryan, R., M. ve Deci, E., L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Ryan, R. M. ve Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2003). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *The Journal of Psychology*, 137 (3), 294-303.
- Scheier, M. F. ve Carver, C. S. (1985). Optimism, coping and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247.
- Scheier, M. F. ve Carver, C. S. (1987). Dispositional optimism and physical well-being: The influence of generalized outcome expectancies on health. *Journal of Personality*, 55, 169-210.
- Scheier, M. F., Matthews, K. A., Owens, J., Magovern, G. J. Sr., Lefebvre, R. C., Abbott, R. A. ve Carver, C. S. (1989). Dispositional optimism and recovery from coronary artery bypass surgery: The beneficial effects on physical and psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1024-1040.
- Schmidt, R. W., Lamm, H. ve Trommsdorff, G. (1978). Social class and sex as determinants of future orientation (time perspective) in adults. *European Journal of Social Psychology*, 8, 71-90.
- Seijts, G. H. (1998). The importance of future time perspective in theories of work motivation. *The Journal of Psychology*, 132, 154-168.
- Segerstrom, S.C., Taylor, S.E., Kemeny, M. E. ve Fahey, J.L.

- (1998). Optimism is associated with mood, coping, and immune change in response to stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1646-1655.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. ve Harney, P., (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570 -585.
- Strathman, A., Gleicher, F., Boninger, D. S. ve Edwards, C. S. (1994). The consideration of future consequences: Weighing immediate and distant outcomes of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 742-752.
- Taylor, S. E. ve Brown, J. D. (1988). Illusions and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.
- Trommsdorff, G. (1983). Future orientation and socialization. *International Journal of Psychology*, 18, 381-406.
- Turan, G. (2007). *Relationship between materialism and self-construals*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ.
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070.
- Zaleski, Z. (1996). Future anxiety: Concept measurement and preliminary research. *Personality and Individual Differences*, 21, 165-174.
- Zimbardo, P. G., Keough, K. A. ve Boyd, J. N. (1997). Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personality and Individual Differences*, 23, 1007-1023.
- Zimbardo, P. G. ve Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1271-1288.

Summary

Self-Related Differences in Future Time Orientations

E. Olcay İmamoğlu*

Ayça Güler-Edwards

Middle East Technical University

Throughout history, people seem to have been interested in time, which represents a crucial aspect of one's limited existence in this world. Regardless of the long-term interest in time, however, the psychological implications of time orientations have generally been neglected until recent times (McGrath & Tschan, 2004).

According to some scholars (e.g., Seijts, 1998), one reason for the absence of systematic and extended research on the issue may be due to lack of widely accepted, valid, and reliable measuring devices. Therefore, in this paper, our first aim is to explore the relationship between different types of future orientations as measured by the "Attitudes toward the Future Scale", a new scale developed as a part of the present study, as well as by two other future-related scales used in Turkey, which are "Future Orientation Scale" (Gjesme, 1979) and "Positive Future Expectations Scale" (İmamoğlu, 2001).

Our second aim is to explore the relationship between self-types and time-orientations. Time is believed to have an important role in the construction of a meaningful and integrated self (Brown, 1998; Zimbardo & Boyd, 1999). Related studies have focused more on the representations of the self in different parts of time such as past, present, and especially the future, by emphasizing the relation among the future, goals and motives (e.g., Gjesme 1981; 1983; Nurmi, 1989; Strathman, Gleicher Boninger &

Edwards, 1994; Trommsdorff, 1983; Zimbardo & Boyd, 1999). However, self-related individual differences in future time orientations have been neglected. Thus, another aim of the present paper is to consider the relationship between future orientations and different self-types, based on the Balanced Integration and Differentiation (BID) Model proposed by İmamoğlu (1995, 1998; 2003). Below, first, an overview of related future-time orientation studies is provided; second, the BID model, on which the present study is based, is briefly explained; and finally, expectations of the present study are presented.

Studies on Future Time Orientations

Pioneers like Lewin and Frank suggested the term of psychological time and emphasized the importance of imagining the future for understanding an individual's motivations and behaviors (Husman & Lens, 1999). Although they used different terms and scales to define and measure future time orientation (e.g., Calster, Lens & Nuttin, 1987; Zimbardo & Boyd, 1999), studies defining future time in terms of goals and motivations emphasized planning for the future as an important aspect of it.

Studies by Western psychologists usually indicated that future time orientation tends to be associated with positive consequences (e.g., academic success, healthy behavior habits, psychological adjustment, self-esteem, and higher

---

* Address for Correspondence: E. Olcay İmamoğlu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 06531 Ankara/Turkey.
E-mail: colcay@metu.edu.tr

socioeconomic status), while being oriented to the present tends to be associated with negative consequences (e.g., mental health problems, smoking, substance addiction, and unsafe driving) (Bembenutty & Karabenick, 2004; Calster, Lens, & Nuttin, 1987; DeVolder & Lens, 1982; Keough, Zimbardo & Boyd, 1999; Mahon & Yarcheski, 1994; Strathman, Gleicher, Boninger & Edwards, 1994; Zaleski, 1996; Zimbardo & Boyd, 1999; Zimbardo, Keough & Boyd, 1997). Few studies conducted in Turkey, on the other hand, investigated future time orientations mostly in relation to romantic relationships (e.g., Öner, 2000a; 2000b; 2001; 2002; Sakallı-Uğurlu, 2003). Those studies pointed to the importance of such variables as relationship satisfaction, gender-related attitudes, gender, and self-monitoring in being future oriented or not in romantic relationships.

Furthermore, related studies indicated that apart from whether one is oriented to the future or not, how one tends to be oriented to the future, e.g., individual differences in positive or negative orientations, may also be important (MacLeod & Byrne, 1996; Scheier & Carver, 1985; Snyder et al., 1991). As noted above, in the present research, self-related differences in how individuals orient themselves to the future were explored within the perspective of the BID model, as briefly explained below.

An Overview of the BID Model and the Proposed Self-Types

The BID model (İmamoğlu, 1995, 1998, 2003) is based on the premise that “the natural order involves a balanced system resulting from the interdependent integration of differentiated components” (İmamoğlu, 2003, p. 371). Human beings, as parts of this natural system are assumed to have natural propensities for both *intrapersonal differentiation* (i.e., a self-developmental tendency to actualize one’s unique potentials and be effective; coined as intrapersonal to highlight that it is not a process that happens *from* others, as is usually understood, but one that involves an intrinsic exploration orientation), and

interpersonal integration (i.e., an interrelational tendency to feel connected to others), which represent distinct and complementary processes of a balanced self-system. The low and high ends of the latter orientation are labeled as *separatedness* and *relatedness*, respectively. The high end of the former orientation is referred to as *individuation* (i.e., developing one’s potential with a genuine intrinsic frame of reference, i.e., personal capabilities, inclinations, free will), while the low end is referred to as *normative patterning* (i.e., developing one’s potential in accordance with extrinsic referents, such as normative expectations and social control).

Thus, the BID model differs from the bipolar self-construal formulations within the I-C framework, noted above (e.g., Markus & Kitayama, 1991), which tend to confound the relational and individual orientations of individuals (e.g., assuming that individuation necessarily implies separation; see İmamoğlu, 2003 for a related discussion). As defined in the BID model, “individuation is considered as a process that happens not *from* others but within oneself and, in fact, would be better if it happens with positive feelings of being related *with* others. The reason for the latter argument is that when relatedness and individuation can find mutual satisfaction in a balanced state, they tend to complement one another...” (İmamoğlu, 2003, p. 378). Furthermore, individuation and relatedness, as considered by the BID model, should not be equated with I-C, respectively, because the latter dimensions refer to highly global constructs of world views, encompassing multiple components (Oyserman, Coon & Kemmelmeier, 2002). Although not equivalent, individuation may be expected to be associated with those components of individualism that focus on reliance on internal referents (but not in terms of being separate); on the other hand, relatedness may be considered to be associated with those aspects of collectivism concerned with being related with others and valuing affectionate ties with family and significant others (but not being conforming or group bound), as suggested by recent studies (İmamoğlu & Karakitapoğlu-

Aygün, 2004; İmamoğlu & Kurt, 2005).

Thus, because the BID model maintains that intrapersonal differentiation (toward individuation) and interpersonal integration (toward relatedness) are distinct orientations, one can be high or low on each orientation, the combinations of which are suggested to give rise to four self-types: i.e., *separated-individuation*, *related-patterning* (representing the most differentiated and integrated self-types, respectively), *separated-patterning* and *related-individuation* (representing the most unbalanced and balanced types, respectively, because a balanced self-system requires that the needs for both relatedness and individuation be satisfied).

The BID model is supported by studies that challenge the assumption that individuation and relatedness are opposites (e.g., İmamoğlu, 1987; Li, 2002; Oyserman et al., 2002; Ryan & Lynch, 1989), as well as by the literature on attachment theory (Ainsworth, 1972; Bowlby, 1988), self-determination theory (e.g., Ryan, 1991; Ryan & Deci, 2000), and tends to be generally congruent with many other theoretical outlooks, which in one way or other, have emphasized the importance of both relatedness and individuation or autonomy, as basic needs (e.g., Guisinger & Blatt, 1994; Kağıtçıbaşı, 1996; 2005; see İmamoğlu, 2003, for a related review). In direct tests of the model by using the BID scale, which is described later in the paper, investigators have demonstrated that individuation and relatedness are distinct orientations, and have demonstrated the existence of four distinct self-types among Turkish, American, and Canadian samples (Gezici & Güvenç, 2003; İmamoğlu, 1998; 2003; 2006; İmamoğlu & İmamoğlu, 2007; İmamoğlu & Karakitapoğlu-Aygün, 2004; 2006; 2007; İmamoğlu, S., 2005; Kurt, 2002a; 2002b). As predicted by the model, relatedness and individuation were found to be associated with qualitatively distinct and complementary domains of variables; e.g., relatedness with such affective-relational variables as perceived love-acceptance, self and family satisfaction, positive self- and

other models, secure attachment, trust for self, positive future expectations, and low trait anxiety, whereas individuation with intrinsic motivational variables such as the need for cognition, need for exploration, curiosity, and tolerance for ambiguity (İmamoğlu, 2003, 2006; İmamoğlu & İmamoğlu, 2007; İmamoğlu, S., 2005). Furthermore, those studies indicated that the balanced self-type was associated with optimal psychological functioning, as predicted by the model. Expectations of the present study involving future orientations of respondents with different self-types, suggested by the BID model are explained below.

Aims and Expectations of the Research

As noted above, our aims in this study were twofold: first, we aimed to explore the relationships between different future-related orientations, as measured by three scales, i.e., a newly developed “Attitudes toward the Future Scale”, as compared with “Future Orientation Scale” (Gjesme, 1979) and “Positive Future Expectations Scale” (İmamoğlu, 2001). Second, we aimed to explore differences in future orientations associated with self-types, as suggested by the BID model. Although time has been regarded to have an important role in the construction of a meaningful and integrated self (Brown, 1998; Zimbardo & Boyd, 1999), there are no studies exploring how people’s orientations towards the future may be associated with the way they construe their selves. Based on the BID model and the related studies noted above, we expected that balanced (or related-individuated) individuals would be more likely to have a more positive outlook towards the future than those with unbalanced (or separated-patterned) self-construals.

Method

Sample

Two-hundred-ninety-five university students (170 women, 125 men), with a mean age of 21 ($SD = 1.35$; range: 17-28), participated in the study.

Measures and Procedure

The scales, explained below, were administered to students during their class hours. Participants were asked to rate the items in all scales using 5-point Likert scales (1 = strongly disagree, 5 = strongly agree). Eighty-nine of the students were given the set of scales again after three weeks. Questionnaire administration lasted about 15-20 minutes.

The Positive Future Expectations Scale (PFES): This 5-item scale, developed by İmamoğlu (2001), aims to measure the positivity of expectations regarding one's personal future. The Cronbach's alpha of the scale was reported to be .85 and .92 (İmamoğlu, 2001; İmamoğlu, S., 2005). In the present study, it was found to be .93. Test-retest correlation was found to be .72.

The Future Time Orientation Scale (FTO): This 14-item scale, developed by Gjesme (1979) to tap one's degree of general concern, engagement, and involvement in the future, is composed of four subscales, i.e., Involvement, Anticipation, Occupation, and Speed. The scale was adapted to Turkish by Öner (2000). Only the Involvement and Anticipation subscales, composed of 6 and 3 items, respectively, were used in the present study. While Involvement measures how much a person focuses on the future, Anticipation taps the degree to which a person feels prepared for the future. The Cronbach's alphas for these dimensions were found to be .71 and .83, whereas test-retest correlations were .58 and .85, respectively, in the present study.

Balanced Integration and Differentiation Scale (BIDS): This scale (İmamoğlu, 1998, 2003) is composed of two subscales. The Self-Developmental Orientation subscale consists of 13 items and is concerned with intrapersonal differentiation toward individuation. Some sample items may be: "It is important for me that I develop my potential and characteristics and be a unique person" and "I feel it is more important for everyone to behave in accordance with

societal expectations rather than striving to develop his/her uniqueness" (reverse-scored). The 16-item Interrelational Orientation subscale measures tendencies and preferences for relatedness and connectedness with family and others. Sample items are: "I emotionally feel very close to my family" and "I feel emotionally alienated from my close environment" (reverse-scored). In different studies, Cronbach's alphas were reported to vary between .74 and .82 for the former and between .80 and .91 for the latter subscales (İmamoğlu & Karakitapoğlu-Aygün, 2006). In this study, alpha values were found as .78 and .86, while test-retest correlations were .85 and .84, respectively.

Attitudes toward the Future Scale (ATFS): As stated above, this scale was developed as a part of the present study to measure the future orientations of university students (Güler, 2004). Based on factor analyses, the original scale of 40 items was later reduced to a short form of 15 Likert-type items. This short form consists of the three subscales of Positive, Anxious, and Planned Orientations, each having five items. The Positive Orientation subscale includes items involving positive expectations for the future. The Anxious Orientation subscale includes items tapping uneasiness, fear and anxiety about the unpredictability of the future. On the other hand, the Planned Orientation subscale includes items referring to thinking about and planning the future. Cronbach's alpha values of the subscales were found to be .80, .81, and .79, respectively. Test-retest correlations of the ATFS and its subscales were found as .70, .76, .71, and .78 ($p < .01$), respectively. Data from this short form were used in the analyses reported below.

Results and Discussion

Relationships between Different Future Orientations

Significant correlations were obtained between the Positive, Anxious, and Planned Orientation

subscales of the Attitudes toward the Future Scale (ATFS), ranging from .19 to .46 ($p < .01$). Also, relatively strong correlations were obtained between Positive and Anxious orientations towards the future, as measured by the ATFS, with İmamoğlu's Positive Future Expectations Scale (PFES), ($r = .68$, and $-.53$, respectively, $p < .01$). Planned orientation, as measured by ATFS, on the other hand, was found to be correlated with the Involvement subscale of Gjesme's Future Time Orientation Scale (FTOS) ($r = .66$, $p < .01$), the positive future orientation of ATFS ($r = .46$, $p < .01$), and PFES ($r = .39$, $p < .01$), suggesting that a planned involvement with the future tends to be associated with a positive outlook towards it.

Individual Differences in Future Orientations

Results supported the suggestion of the BID model that relatedness and individuation, as measured by the related subscales of the BID scale, tend to be distinct self orientations ($r = .02$), in consistency with previous findings (e.g., İmamoğlu, 1998; 2003; 2006; İmamoğlu & Karakitapoğlu, 2004; 2006). Low and high self orientation groups were formed by using the medians of interrelational (Median = 3.82) and self-developmental (Median = 3.62) orientations, the combinations of which yielded four self-construal types (i.e., separated-individuation, separated-patterning, related-patterning, and related-individuation), suggested by the BID model.

Self-related individual differences in future orientations were explored by conducting separate 2 (gender) X 4 (self-type) multivariate analyses of variance (MANOVAs) on the data from the three subscales of the ATFS and the two subscales of the FTOS, and then by conducting an analysis of variance (ANOVA) on the data from the PFES. Results indicated self-type to be significant in explaining variances in all future orientations, except for Gjesme's Anticipation orientation. As expected, respondents with the balanced self-type (i.e., related-individuated) appeared as the only group that differed significantly from respondents with the unbalanced self-type (i.e., separated-

patterned) on all those comparisons. Accordingly, relative to the unbalanced ones, respondents with balanced selves were more likely to focus on the future with less anxious, but more positive expectations and planned orientations. The other two self-types (separated-individuated and related-patterned), though not necessarily significantly different, had scores in between these two extreme types. Related studies involving future orientations have referred to the importance of an optimistic outlook towards the future for well-being (e.g., Scheier & Carver, 1985; 1987; Scheier et al., 1989; Segerstrom, Taylor, Kemeny & Fahey, 1998; Taylor & Brown, 1988). Thus, our results are congruent with past research findings supporting the assertion of the BID model that a balanced self-construal, or related-individuation, tends to be associated with optimal psychological functioning (İmamoğlu, 2003; 2006; İmamoğlu & İmamoğlu, 2007; İmamoğlu & Karakitapoğlu-Aygün, 2004, 2006; 2007; İmamoğlu, S., 2005; Turan, 2007).

Results also indicated that a positive outlook towards the future tends to be associated mostly with the relational self-orientation rather than with individuation. For instance, respondents with balanced as well as integrated (i.e., related-patterned) self-types, both of whom tended to be high on relatedness, were likely to have more positive orientations toward the future than those with separated self-construals. However, other results suggested that the individual self orientation may also play a role in terms of involvement with and planning for the future. For instance, although respondents with integrated self-types (i.e., related-patterned) approached the future with a more positive outlook than those with unbalanced self-types (i.e., separated-patterned), the two groups were not differentiated in terms of Involvement and Planned orientations. Only the balanced individuals, who presumably were able to satisfy their needs for both individuation and relatedness appeared to be significantly more planned and involved with the future than the unbalanced individuals. Those results appear to be congruent with research findings supporting the assertions of the BID

model that the relational and individuational self-orientations tend to be distinct and complementary, and to be associated with two distinct domains of variables (İmamoğlu, 2003; 2006; İmamoğlu & İmamoğlu, 2007; İmamoğlu, S., 2005).

On the other hand, results involving an anxious future orientation indicated that only respondents with the unbalanced self-type tended to be more anxious than the other three self-types, which did not differ from one another. A previous study indicated that trait anxiety tends to be associated with both relatedness and individuation, the former association being stronger (İmamoğlu, S., 2005). Hence, it makes sense that respondents with unbalanced self-types, who presumably are not able to satisfy their needs for either individuation or relatedness, would be likely to have highest anxious future orientation scores; however, the fact that the balanced respondents were not significantly different from the differentiated (i.e., separated-individuated) and integrated (i.e., related-patterned) groups in terms of the anxious future orientation may suggest that an ambiguous future may be likely to be somewhat anxiety arousing even for those with a balanced self-type.

In terms of gender, women appeared to be more anxious about their future than men in congruence with some previous studies reporting higher anxiety levels for women (Block, 1976; Brannon, 1999). As noted before, it may be easier and more acceptable for women to speak about their worries. Apart from that difference, gender differences were not significant in future orientations. However, there was a trend for the female university students to be both more related and individuated than their male counterparts, in congruence with some earlier studies (İmamoğlu, 2003; 2006; İmamoğlu & İmamoğlu, 2007; İmamoğlu & Karakitapoğlu-Aygün, 2004).